

15874

Г. Зпѣвъ

хѹз

Уѡхѹзѹ хѹхѹхѹ

355.2

9-49

355.3
Q-81

355.2
Q-49

№ 6 «ԲՍ.ԶՄԻԿ»-Ի ԳՐԱԿԱՐԱՆ, № 6

2803

Գ. ԶԹԵՆՑ

ՀԱՅ

ՍՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

2001

ԵՐԵՒԱՆ
«ԼՈՅՍ» Տպարան
1920

2803

2010

6	1. Հայ սպայի համար	1
5	2. Ընդհանուր պահանջներ	6
4	3. Ռազմական յատկություններ	11
3	4. Հայրենասիրություն	13
2	5. Սպայի կամքի դաստիարակությունը	17
1	6. Վերջաբան	29

92811-42

844-2002

I

Բարեկամ, դու Հայաստանի բանակի ուսանեա.
Դու հայ ժողովրդի ծնունդն ես. դու ծանօթ
ես հայերիս կրած տանջանքներին. դու քո կաշւե
վրա զգացել ես մեր ժողովրդի վերջին տարիներե
անհուն տառապանքները:

Դու գիտես թե ինչ է քան ժամեայ բանուորական օրը, ինչ է աղքատութիւնը և սովը... քո աչքով ես տեսնու, թե ինչպէս սովամահ են եղել քո սիրելի ներք, դեղերի պակասութիւնից. չեն կարողացել բժշկուել քո մտերիմները...

Դու զինւոր ես եղել զեռ ռուս ցարական ոճ
 Ժիմի ժամանակ և յիշում ես, թէ այն ժամանակ
 զինւորական ծառայութիւնը ինչպէս ստորացնում
 էր քո մարդկային արժանապատուութիւնը, ինչպէս
 չարչարում էին քեզ, հայհոյում և արհամարհում էին
 քո անհատական ծագումը՝ քո ազգութիւնը. և
 ինչպէս ստիպում էին քեզ կուել հէնց քս ցեղա-
 կիցները զէմ, սպանել քո մտերիներէն և լարեկամ-
 ներին...

Բայց դու ասացիր՝ «բաւական է»:

Եւ զոր մէկ կողմ շարանցիւր ըստ ասանկից ու
 ձեւի մը զոր մէկ կողմ զբաժնէր զբաժնէր, զոր
 զայրենիւն ազատեցիւ նրանից և սկիզբ դրիւ
 զարարական անկախութեանը:

Դու քո հաւատարեմ ղին: որների հետ մեն մե-
նակ տէր կանգնեցիր քո պապական ժառանգութեանը
քո հողին և պաշտպանեցիր նրան անցած երեք տար-
ւայ ընթացքում:—

Եւ մինչև հիմա էլ պաշտպանում ես առանց
աչք փակելու...:

Մեր երկրի ամեն կողմերից շար թշնամիները
ատամները սրած, ապա՛ աչքերով, քո շարժումներին
են նայում, աշխատում են այնպիսի ժամանակ գտն-
ել, երբ դու կը թերանաս կամ կը հեռանաս քո
գիրքերից, որպէսզի յարձակեն և խլեն քո հողը-
նորից ստրկացնեն քեզ ու քո ցեղակիցներին...:

Դու էիր, որ փոշիների ընջից դուրս հանեցիր
հայ ազգի անկախ պետականութեան ջահը, վառե-
ցիր նրան և քո ձեռքում բարձր բռնած՝ լուսաւ...
բում ես քո ցեղակիցներին ճանապարհը ջերմութիւն
ես տալիս նրանց կեանքին, հրապոյրով ես զսրգա-
րում նրանց գոյամարտը...:

Հայ ցեղի արեւնարդու թշնամիները ամեն կերպ
աշխատում են խլել քո ձեռքից այդ ջահը, որպէսզի
մարին և ոչնչացնեն այդ, որովհետեւ դա փակում է
նրանց ախորժակը, սահման է դնում նրանց ադահու-
թեանը, ոտն է դնում նրանց բերանին և թոյլ չի
տալիս նրանց՝ քեզ նորից ստրուկ դարձնելու...:

Ահա թէ ինչու դու պէտք է արթուն հսկես և
ամուր բռնես քո ձեռքում հայ ժողովրդի անկախ
դոյութեան ջահը. ահա թէ ինչու պէտք է կռւես և
հարւածես թշնամուն, երբ նա յարձակում է քո
փրայ:

Ինչ էլ որ պատահի դու պէտք է կանգուն մը-
նաս և քո ձեռքից վայր չը պէտք է ձգես անկախու-
թեան ջահը.

Դու պէտք է քո ձեռքերում պահես այդ ջահը
ինչև այն ժամանակ, երբ քո թշնամիները կընտե-
լանան այդ ջահի լոյսին, կը հաշտեն այն մտքի
հետ, որ հայն էլ անկախ ժողովուրդ է և իրաւունք
ունի, ապրելու իր բնաշխարհիկ երկրում, ինչպէս և
իրենք, այդ թշնամիները ապրում են իրենց երկը-
ներում:

Դու մտիլ ես հայ դորքի շարքերը, որպէսզի
պաշտպանես Հայրենիքը քո կեանքի գնով:

Դու իհարկէ կարող ես հերոսաբար և պատուով
մեռնիլ:

Քայց քիչ է մեռնելու պատրաստակամութե-
ւը. պէտք է գիտենալ և յաղթելու ձեռք:

Որպէսզի յաղթելու ձեռք իմանաս դու պէտք է
գիտենաս, թէ ինչպէս են կռւում:

Դրա համար դու պէտք է սովորես ռազմական
արեւտը...:

Փորձւած հին ռազմիկներինց դու պէտք է փոխ
առնես բոլոր ռազմական սովորութիւնները և գի-
տութիւնը:

Դու պէտք է կարողանաս ղեկավարել քեզ յան-
ձնւած պիւ:որներին և այդ ոչ միայն խօսքերով, այլ
և գործով դու պէտք ցոյց տաս, որ ետ չես մնում
հին սպաներից և կարողանում ես պիւ:որների միջո-
ցով քո կամքը թելադրել թշնամուն:

Այդպիսով դու պէտք է ապացուցես, որ ղին-
ւորական արեւտը մի խումբ բնարալիների սեփա-
կանութիւն չէ, որ դու էլ կարող ես ըմբռնել
պատերազմական գործողութիւնների ղեկավարման
գաղտնիքները և ներութիւնները:

Քո բոլոր ընդունակութիւններդ, կամքդ, ուշ-
քող ու յետքդ պէտք է կենտրոնացնես այն բանի

վրայ, թէ ինչպէս ամենից լաւ կատարելագործւած ձևով գործադրես ուղղագիտական արւեստը՝ քիչ զոհեր տալով մեծ արդիւնքներ ստանալ, թշնամուն ոչնչացնել:

Դու աւելի զիտակից և զարգացած էս, բան թէ քեզ յանձնւած զինւորները, այդ պատճառով առաջ դու պէտք է սովորես ուղղագիտութիւնը և ապա պիտի սովորեցնես քո զինւորներին:

Այդ նշանակում է, որ դու պատասխանատու ես ոչ միայն անձնապէս քո արարքներին համար, այլ և այն բոլոր մարդկանց համար, որոնք յանձնւած են քեզ ղեկավարելու, դու պատասխանատու ես քո լինւորներին համար:

Դու պատասխանատու ես նրանց կեանքի և օրանց կատարած գործի յաջողութեան համար:

Միշտ յիշելով քո վրայ ծանրացած այս պատասխանատուութեան մասին, դու դէպի գործը պէտք է վերաբերես ամենայն լրջութեամբ, և ոչ մի ժամանակ չը պէտք է մտածես, թէ դու արդէն բաւական գիտես և բաւական գործ կատարել ես:

Միշտ և ամեն տեղ դու պէտք է սովորես, նոր տեղեկութիւններով հարստացնես քո գիտութիւնը և միշտ էլ պէտք է հաղորդակից անես քեզ յանձնւած զինւորներին այդ գիտութեանը:

Այսօր կռիւ է տեղի ունենում, վիշին և վրձնական կռիւ, որ մղւում է մեր անկախութեան և մեր ժողովրդի ֆիզիքական զոյութեան պահպանման համար:

Կռիւ է տեղի ունենում խարդախ, դաժան և նենգ թշնամու դէմ, և դու պէտք է վերջ տաս խաղաղ ժամանակւայ հանգստիդ և դանդաղ գործունէութեանը:

Սպայի համար գոյութիւն չունին երեք ութերը (8 ժամ աշխատանք, 8 ժամ հանգիստ և 8 ժամ քուն). դրանք խաղաղ ժամանակւայ հանգիստ կեանքի որոճումներ են. սպան օրւայ մէջ պէտք է 16 ժամ յատկացնէ իր զինւորներին դաստիարակութեան, 4 ժամ իր ինքնազարգացման և ինքնակատարելագործման, ինչ որ տակը ֆիսկը՝ քնի և հանգստի...

Դու կը հանգստանաս այն ժամանակ, երբ կը յաղթես. իսկ մինչև այդ քեզ համար հանգիստ գոյութիւն չպէտք է ունենայ, որովհետև դու պաշտպանում ես մի մեծ գործ՝ ազատագրւած Հայրենիքի անկախութիւնը:

Հայ բանակի սպայ,

Յիշե՛ր, որ քո վրայ է ընկած Հայրենիքի պաշտպանութեան և յաջողութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Իմացիր, որ եթէ Հայրենիքի պաշտպանութիւնը վիժեց մեղաւորը դու կլինե՛ս:

Մի մոռանայ, որ անյաջողութեան դէպքում դու նորից կրննես նեղութեան, աղքատութեան, ստրկութեան և գերութեան մէջ, եթէ թշնամիդ «բարի» գտնւի և իսկոյն ևեթ քեզ-և քո սիրելիներին չը մորթոտէ...

Յիշե՛ր այս բոլորը և կարողացիր կռուել, իմացիր քո զինւորներին ղեկավարել, գիտցիր հրամայել և յաղթել:

Ցոյց տուր, որ հայ ժողովուրդը ունի ստրկութիւնը և մահը արհամարհող քաջեր:

II.

Ընդհանուր պահանջներ

Դու գիտես, որ սպան իր կոչումով և դիրքով պատասխանատու անձնաւորութիւն է։ Այդ պատասխանատուութիւնը հետեանք է այն ընդհանուր պահանջների, որ Հայրենիքը և ծառայութիւնը դրել են նրա վրայ։

Այդ պահանջները հետեանքներն են։

1. Սպայից պահանջոււմ է օրինակելի վերաբերմունք դէպի իր ծառայութեան գործը։

Սպան պարտականութիւն ունի հսկելու իրեն ենթակայ զինւորների պարտաճանաչ վերաբերմունքին դէպի գործը։ Եւ որպէսզի սպան կարողանայ կատարել իր այդ պարտականութիւնը, ամենից առաջ նա ինքը պէտք է լինի խիստ պարտաճանաչ։

Ոչ մի բան այնպէս չի համոզում մարդկանց, ինչպէս անձնական օրինակը։ Այդ պատճառով էլ դու պէտք է օրինակ լինես ըստ զինւորներին ամեն տեսակէտից։

Ամենից վաղ դու պէտք է դաս ծառայութեան և ամենից ուշ դու պէտք է հեռանաս։

Ամեն բան ուրիշներից աւելի լաւ իմացիր և կարողացիր ամեն բան ուրիշներից լաւ կատարել։

Մի մոռանայ, որ ըստ պարտականութիւնը ոչ միայն գիտենալ և կատարելն է, այլ և դու պէտք է կարողանաս ըստ դիտեցածը ուրիշներին հաղորդել, այդ պատճառով և պէտք է սովորես թէ ինչպէս

բացատրես և ցոյց տաս զերտացածդ զինւորներին։

Ծառայութեանդ մէջ համբերող եղիր և յամառօրէն բացատրիր, ցոյց տուր, հսկաքուր և մինչև որ չը համոզես, որ ըստ զինւորներդ ըմբռնել և իւրացրել են ասածդ—մի հեռանայ։

Այնպիսի ընթացք տուր ըստ առած դասերին, որ ամեն վարկեան կարողանաւ ասել.—«Ես չեմ պահանջում անկարելին. ես միայն պահանջում եմ ձեզանից, որ դուք գիտենաք և կատարէք այն, ինչ որ գիտեմ և կատարում եմ ես. անհնարին բան չը կայ այստեղ»։

2. Սպայից պահանջոււմ է մեծամեծ վերաբերմունք դէպի իրեն եկրակայ զինուորացիք։

Քո ստորագրեալների հետ ծառայութեանից դուրս դու ընկեր ես, իսկ ծառայութեան ժամանակ—իշխանաւոր, որ անշեղ կերպով պահանջում է իր կարգադրութիւնների և հրամանների անխօս կատարումը։

Դու պէտք է յիշես, որ իշխանաւորի ամենալաւ յատկութիւնն է—արդարութիւնը. այդ յատկութիւնը ունեցիր և ծառայութեան մէջ միատեսակ իրատապահանջ եղիր դէպի ըստ զինւորներիդ։

Ձեր կարելի կողմնապահութեամբ զինւորներէ մէջ ջնկողութիւն գցել, մէկին երես տալ և խաթրին չը դիպել, իսկ միւսին ստիպել անխալ աշխատել։

Միատեսակ չափ և միանման վերաբերմունք պէտք է ունենաս դէպի բոլորը, թէ մեծերը և թէ փոքրերը, թէ դուրեկանները և անդուրեկանները։ Միատեսակ պարգևը պիտի տաս միատեսակ յաջող գործի համար։

Մեակերպ պատիժը պիտի տաս մեկնոյն յան-
ցանքը գործողներին, առանց նայելու նրանց ով
լինելուն:

3. Սպայից պահանջում է հոգատար լինել իր գին-
ւորների նկատմամբ:

Սոսեակները կարող է հոգ տանել միայն իր համար
իսկ իշխանաւորը պարտական է հոգատար լինել իրեն
հանձնած բոլոր զինւորներին համար:

Սպան իրաւունք չունի փափուկ և տաք ան-
կիւնում պահել, մինչև որ չը համոզւի, թէ իր բո-
լոր զինւորները տեղաւորւել են ծածկի տակ: Իրա-
ւունք չունի հաց ուտելու, մինչև որ չհամոզւի, թէ
ւր զինւորներն էլ ուտելու բան ունեն:

4. Սպայից պահանջում է հրամայելու բնդունա-
կութիւն ունենալ:

Սպան իր զինւորներին իշխանաւորն է և պէտք
է կարողանայ այնպէս հրամայել, որ լսեն և կատա-
րեն: Իրա համար անհրաժեշտ է, որ դու ինքդ օրի-
նակ տաս քո զինւորներին, անխօս և աշեղ կերպով
կատարելով քո բարձր իշխանաւորից ստացած հրա-
մանները:

Ստանալուն պէս անմիջապէս ի կատար ածիր
և այդ մասին տեղեկագրիր:

Եթէ անհնար կամ դժւար կը լինի այդ հրամա-
նի իրագործումը—կաշւից էլ դուրս պէտք է դաս,
բայց պէտք է կատարես:

Հրամաններ տալիս պէտք է հետևես, որ բաց-
արձակապէս անիրագործելի հրամաններ չը տաս և չը
պահանջես քո ստորագրեալից այն, ինչ որ դու էլ
անկարող ես անել:

Հրամանը տալուց հետոյ ոչ մի ղէպքում չէ կա-
րելի փոփոխել կամ ետ վերցնել հրամանը, եթէ նոր
հանգամանքներ առաջ չեն եկել:

Աւելի լաւ է բոլորովին հրաման չը տալ, քան
եթէ տալուց լետոյ փոխել կամ չեղած յայտարարել:

Իրա համար նախապէս պէտք է մտածել և յե-
տոյ հրամայել:

Ինչ որ էլ լինի, Դու պիտի պահանջես քո հրա-
մանի կատարումը: Պէտք ստուգես, թէ այնպէս է
կատարւած, ինչպէս դուես պահանջել. և ոչ մի անգամ
առանց պատժի չը պիտի թողնես այն զինւորիդ, որ
հրամանդ չէ կատարել:

Հրամանները տալուց, յետոյ համոզուելու համար, թէ
հասկացել են քեզ միշտ կրկնել տուր հրամանդ և հե-
տևիր, որ լաւ բմբունեն Խմաստը:

5. Սպայից պահանջում է անհրաժեշտ ուղևակաճ
գիտելիւն:

Երեք բան կայ, որ անկազմակերպ խուժանը
դարձնում է զորք—զինւորական արեստի դիտութիւ-
նը, կազմակերպութիւն և ղեկավարութիւնը:

Առանց հրացանի հետ վարւելու ձեռն իմանալու
չի կարելի ուղմիկ լինել:

Առանց կազմակերպութեան և կարգապահութեան
չի կարելի զինւոր լինել:

Առանց զօրա շարքի չի կարելի զօրքը ղեկավա-
րել:

Այս պատճառով էլ դու պիտի գիտենաս զէնքի
հետ վարելու ձեռն, կարգապահութեան օրէնքները
և շարքի ծառայութիւնը:

Բացի ընդհանուր պահանջներից կան և յատուկ
ազմական պահանջներ, որոնք հրամայողական ան-
հրաժեշտութեամբ նոր պարտականութիւններ են
դնում սպայի վրայ:

6. Սպայից պտնանջուում է ասպետութիւն:

Առօրեայ կեանքի և ճանապարհորդութեան ժա-

մանակ դու պէտք է ուշագրի լինես դէպի շրջապատը և հանդէս բերես բոլոր հրկրների սպաներին յատուկ ասպետութիւնը՝ պաշտպան պիտի կանգնես անիրաւացի կերպով ճնշւածներին և հալածւածներին, օգնութիւն պիտի ցոյց տաս թոյլերին և յուսահատւածներին։ Երբեմն պատահում է, որ քո պաշտօնի և դիրքի հանգամանքով, առանց մեծ ջանք թափելու, այլ միայն միջամտելով, դու կարող ես շատ վէճերի վերջ տալ և վերականգնել թոյլերի ոտնահարւած իրաւունքները։

Ասպետները միայն հոգեկան բաւականութիւն և պլատօնական հաճոյք պիտի ստանան իրենց ասպետութիւնից, այդ պատճառով և ոչ մի շահախնդրական ձգտում դու չես կարող ունենալ, երբ դիմում են քո օգնութեանը որպէս ասպետի և կամ երբ ինքդ միջամտելու կարիք ես զգում—որպէս ասպետ։

Բայց ասպետական և ոչ մի ձգտում դու չը պէտք է ունենաս դէպի թշնամիդ, առանց խղճահարւելու դու պիտի հարւածես նրան, թուլացնես և ստիպես, որ խոնարհւի քո առաջդ և ընդունէ քո ազգի և պետութեան իրաւունքների անընդարար իրութիւնը և միայն նրա խոնարհելուց յետոյ դու կարող ես միայն որոշ վեհաձեռնութիւն ցոյց տալ դէպի նա, և այդ էլ այն դէպքում, երբ համոզւել ես, որ նա դառել է անվտանգ։

Սյժմ անցնենք սպայի սպանական յատկութիւններին, օգտւելով РКИГК-ի հրատարակած «Памятка инструктору» գրքոյկին։

III.

Ռազմական յատկութիւններ

1. Համարձակութիւն.

Համարձակութիւնն է, որ կուի ժամանակ յաղթութիւն է բերում։

Համարձակութիւնը բաղկացած է արագութեան, ճնշումի և հարւածի ծանրութիւնից. իմացիր, որ այս միջոցներով դու կարող ես ջարդել քանակով քեզդից մի բանի անգամ շատ թշնամուն։

2. Վճռականութիւն.

Կուող սպայի ամենագովելի յատկութիւնն է վճռականութիւնը։

Արագութեամբ ընդունած որոշումներից և հրամաններից է կախած լինում գործի յաջողութիւնը։

Կուի ժամանակ անհիմ, բայց վճռականապէս ընդունած որոշումը, անհամեմատ շատ աւելի օգտակար է, քան թէ տատանումները։

3. Յամառութիւն.

Որոշումը ընդունելուց յետոյ յամառութեամբ դիմիր նրա իրագործմանը, և ամեն կերպ ձգտիր, որ ինչ էլ որ լինի, դու հասնես քո ծրագրած նպատակիդ։

Ոչինչ այնպէս կործանարար ազդեցութիւն չէ ունենում, ինչպէս կուի ժամանակ ընդունած վճիռների և որոշումների փոփոխութիւնը։

4. Նշանայեցողութիւն.

Համարձակ լինելով հանդերձ—ոչ մի դէպքում այնպիսի գործերի մի ձեռնարկիր, որոնք ասաջուց իսկ անիրագործելի են և անմիտ։

Իսկ այն ձեռնարկները, որոնք իրագործելի են և հնարաւոր, աշխատիր այնպէս անել, որ նւագագոյն կորուստներ ունենաս. դրա համար պէտք է կշռես իրական պայմանները, ծագելիք հնարաւորութիւնները և յաջողութեան հասնելու համար անհրաժեշտ ֆինանսերի և բուն յաջողութեան արժէքը:

5. Կանխաճեալքիւն.

Վճռական որոշում ընդունելու և նրան մինչև վերջը իրագործելու հետ միատեղ դու պէտք է մտածես յետագայի մասին. «Յետոյ ի՞նչ պիտի անեմ ես, եթէ այդ յաջողւի». «Յետոյ ի՞նչ պիտի անեմ եթէ, չը յաջողւի». Այսպիսի հարցեր տալով քեզ, միշտ էլ իմացիր, թէ ի՞նչ պէտք է անես մօտիկ ապագայում:

6. «Կա-պա-հե».

Սպայե ռազմական յատկութիւններից է կախւած և կռիւների յաջողութեան գլխաւոր պատճառների՝ կապի, պահպանութեան և հետախուզութեան կազմակերպումը.

ԿԱ-ՊԱ-ՀԵ՝ ա՛յա այն կախարդական խօսքը, որ յաղթութիւն է տալիս քանակով աննշան բանակներին՝ թշնամու մեծաքանակ ուժերի դէմ:

Եւ ամեն անգամ, երբ իրար դէմ կռուող հաւասար քանակութեամբ ուժերից մէկն ու մէկը պարտւում է, նշանակում է, որ պարտւածի մէջ թոյլ է հղել ԿԱ-ՊԱ-ՀԵ—ն կամ նրանցից մէկն ու մէկը:

Առանց դրանց անկարելի է յաջողութիւն յուսալ:

Առանց կապի դու չես կարող իմանալ, թէ ի՞նչ են անում քո հարեանները քեզ հնթակալ զօրախմբերը, որոնց ղեկավարութիւնը տոանց կապի ղուրս կը գայ ձեռքից:

Առանց պահպանութեան դու քեզ յանձնում ես թշնամուն, և ամեն վայրկեան կարող ես շրջապատւել, անսպասելի յարձակման ենթարկւել և փախուստի դիմել:

Առանց հետախուզութեան դու հմանում ես տեսողութիւնից դուրի մարդու, առաջ ես շարժւում կոյրի պէս և ամեն վայրկեան կարող ես անգունդը գլորւել, թշնամու քեզ համար անակնկալ համազարկները ճաշակել:

Այդ պատճառով և լաւ յիշի՛ր՝ թէ կռւի ժամանակ, թէ արշաւի միջոցին, թէ կանգնած հանգրտանալիս և յարմնիւր փորելիս, ամենից առաջ աշխատիր քո կողմում կապ հաստատել, պահպանութիւնը կարգի բերել և հետախուզներ ուղարկել, և միաժամանակ անտարբեր մի գտնւել և թշնամու կապը խզել, նրա պահպանութիւնը յենչացրու և նրա հետախուզների ճանապարհը փակիր:

Մի՛ հանգստանա, մինչև որ չես կատարի այս բոլորը:

Եւ երբ այսպէս վարւի՛ս, երբէք պարտութիւն չես կրի:

Եւ դրա համար ամեն մի սպայ մտքի մէջ պիտի ունենա կա-պա-հե կախարդական խօսքը:

IV

Հայրենասիրութիւն:

Ընդհանուր պահանջների և ռազմական յատկութիւնների թագն աւ պտակն է հայրենասիրութիւնը:

Հայ սպայից պահանջում է մեծ հայրենասիրութիւն և նա պէտք է ունենայ այդ, որովհետեւ առանց դրան նա չի կարող աղնուութեամբ և անկեղծութեամբ ծառայել իր գործին:

Հայրենասիրութիւնը թէև բնածին յատկութիւն է ամեն մարդու մէջ, բայց դաստիարակութիւնը և միջավայրը որոշ գոյն և թափ են տալիս նրան, տարբեր կերպով են նրան դրսևորում:

Իսկ գիտես, որ հայրենասիրութիւնը յատուկ է հայերիս, կազմում է մեր բնութեան և բնաւոր-

ութեան հրամայականը. բայց վերջին տարիներս տեղի ունեցած հոգեկան տարուբերումները որոշ գոհակութիւն և մթազնում են մացրել մի քանիսի մէջ, առաջնցելով քոթ անտարբերութիւն դէպի ապագան... Մեհք չը պէտք է քաշուենք և պիտի խոստովանուինք, որ ինչպէս «Երուսաղէմում չ'իք», այնպէս էլ հայերիս մէջ հայրենասիրութիւն չ'ուրվանատներ կան նրանք կուրօրէն հղբայրանում են մեր ցեղի դահիճներին հետ և չեն տեսնում, թէ ինչպէս թշնամին շահագործում է նրանց, լիկում նրանց հոգին.

Դու պիտի իմանաս, հայ սպայ, որ կան այսպիսի տխուր բացառութիւններ և գգոյշ պէտք է լինես. զգոյշ պէտք է լինես ոչ թէ քեզ համար, այլ և քեզ յանձնած զինուորների համար: Ինչպէս առաջի դու պատասխանատու ես նրանց համար. դու պէտք է հետեւես, որ չար որոմներ չը բուսնեն քո վաշտում. դու պէտք զատես առանձնացես այնպիսի վատերի որոնք պղտորում են քո զինուորների հայրենասիրութեան պայծառ գիտակցութիւնը: Երբեմն մի ճակատագրական վայրկեանում, երբ ամեն բան կախւած է քեզ յանձնւած զինուորների միահամուռ ուժի վրէն հարւածից, և յանկարծ կասկածն ու անտարբերութիւնն է ծնւում նրանց մէջ, անասնական վախն է յաղթանակում, նպատակն չբանում է և նրա տեղը բռնում է անտարբերութիւնը ահա այսպիսի ժամանակ գալիս է խայտառակ և ամօթալի պարտութիւնը...

Աւստի որքան տուած է, այնքան էլ պահանջւում է: Եթէ շատ խոտապահանջ չի կարելի լինել դէպի անուս զինուորը, որ էնքան էլ ծանօթ չէ մեր անցեալին և մեր իդէալին, բայց մինչև իսկ բծախնդրութիւն չափ խոտապահանջ պէտք է լինել դէպի սպան, որ զինուորից բարձր է իր կրթական մակարդակով և մեր հղէալների ծանօթութեամբ

Դու պիտի ներշնչւած լինես բուռն հայրենասիրութեամբ, անդաւաճան հաւատարմութեամբ դէպի քո ժողովրդի գործը. դու պիտի ընդունակ լինես քո այդ հայրենասիրութեամբ և հաւատարմութեամբ վարակելու և քո զինուորներին և քո շուրջ գտնւածներին. այդ ժամանակ հերոսութիւնը ինքն իրեն է գալիս. մահը արհամարհող մի սիսկ, թւերի խիզախ թափահարում բաւական է ոգևորութեան բարձր տրամադրութիւն ստեղծելու և հրաշքներ գործելու, բոլորքելով զինուորներիդ թագնւած հայրենասիրութիւնը:

Եթէ դու զգում ես, որ հայրենասիրութիւնը քո մէջ թմրած է, եթէ դու չես ոգևորւում մեր ազգային իդէալով և կանգնած չես մեր հանրապետութեան անկախութեան տեսակէտի վրայ—դու պարտական ես անկեղծութեամբ գիկուցել քո մեծաւորին, որ չես կարող շարունակել քո ծառայութիւնը և խնդրում ես ազատ արձակել: Եթէ այդ բանը չես անում—և միայն ռոճիկ ստանալու և կուշտ ապրելու համար չես ուղում զրկւել հացից, դու ամենամեծ անբարոյականն ես, դու ծախում ես քո համոզումները և խիղճը, դառնում ես վաճառարի առարկայ մի խղճուկ հոգի, որ վազում է այնտեղ, ուր վճարում են...

Այժմիս անցողական շրջանում մենք դեռ չենք կարողացել ազատագրել մօտիկ անցեալի սպանիչ յիշողութիւններից. մեր մէջ կան դեռ մարդիկ, որ այդ անցածի երազներն են փայփայում...

Հայաստանի հանրապետական բանակի սպայ, քո շրջանում չը պէտք է լինեն այդպիսիները. դու բիւրեղացած հայրենասիրութիւն պիտի լինես, նւիրւած հանրապետութեան պահպանութեան և նրա ամրապնդման գործին:

Թէ խաղաղ ժամանակ և թէ կռւի միջոցին, թէ ծառայութիւնից դուրս և թէ ծառայութեան մէջ դու միշտ պիտի յիշես, թէ բացի այն, որ սպայ ևս և քեզ յանձնած զինւորներէի դիկավարն ես, այլ և հայրենասէր և կրթած հայ ես, այդ պատճառով և ամեն ժամանակ և ամեն տեղ դու պէտք է աշխատես քո զինւորներէի զիտակցութիւնը բարձրացնել, ամենօրեա զրոյցներով նրանց հասկացնել մեր ժողովրդի ազատ ապրելու և անկաշկանդ զարգանալու հնարաւորութիւնը, արեւի տակ իր բունը շինելու իրաւունքը:

Դու պէտք է հասկացնես նրան մեր հանրապետութեան նշանակութիւնը մեզ համար: Ինչ առաւելութիւններ ունի ռամկավարական և ժողովրդապետական հիմունքներով համայնական կեանք ստեղծելը պետական միւս կարգերի համեմատութեամբ և ամեն մէկ քաղաքացու պարտականութիւններն և իրաւունքները այս ռամկավարական հանրապետութեան հանդէպ:

Մի մոռանա, որ զինւորն էլ քաղաքացի է, և դու՝ զիտակից հայրենասէր և զիտակից քաղաքացի ես:

Վ

Սպայի կամփի դաստիարակութիւնը

Սպայի ռազմական յատկութիւնները գլխաւորապէս կախած են նրա կամքի դաստիարակութիւնից:

Քիչ է ասել, թէ այս ինչ սպան անկեղծօրէն ցանկանում է կարգապահ, համարձակ, վճռական և յամառ լինել:

Պէտք է կարողանալ և այդ ցանկութիւնը մարմնացնել, նրանից շօշափելի հետեանքներ առաջացնել, ցոյց տալ և ասել.

— Ահա, ես ցանկացայ այս ինչ բանը և կարողացայ կատարել:

Այս „կատարել կարողանալը“ մեծապէս կախում ունի մարդու կամքից. այն մարդը, որ „իր կամքի տէրը չէ“, որքան էլ գեղեցիկ և իրա համար օգտակար ցանկութիւններ ունենայ, չը պիտի կարողանայ զըրանը իրագործել, որովհետեւ ինքը իր տէրը չէ, „իր խօսքը իր գործին չի բռնում“:

Մարդու կամքը դաստիարակում է շրջապատի ազդեցութեան տակ:

Այդ պատճառով էլ սպայի կարգապահութիւնը, հանգստութիւնը, իրեն պահելու ընդունակութիւնը, համարձակութիւնը, վճռականութիւնը, յամառութիւնը և այլն, այս բոլորը հետեանք են սպայի մինչև զինւորական ծառայութեան մէջ ընդունելը ստացած կրթութեան և դաստիարակութեան, նախ և զինւորական ծառայութեան մտնելուց յետոյ իր շրջապատի ազդեցութեան:

Մինչև զինուորական ծառայութեան մտնելը մէկ սպայ կարող է դուրկ լինել վերևում յիշած յատկութիւններից և բնաւորութեան գծերից, բայց բանակի մէջ ընդունելուց և սպայի կոչում ստանալուց յետոյ նա կարող է ձեռք բերել այդ յատկութիւնները՝ իր կամքի վրայ ոյժ գործ դնելով:

Առդապահուքեան մարզս ընտելանում է իրեն սովորեցնելով անտրտուն լինելու կարողութեամբ ծառայութեան բոլոր պահանջները:

Բերենք մի քանի օրինակներ:

Առաւօտեան կանուխ դու պէտք է դուրս գաս ծառայութեան. բայց քունդ չես առել և տաք անկողնից չես ուզում դուրս գալ: Բնականօրէն քո մէջ ծրնունդ է առնում տրտունջ, թէ չինչո՞ւ են այսպէս կանուխ սկսում, չի կարելի արդեօք մի ժամ ուշ սկսել:

Բայց դու ամիջապէս պէտք է տէր կանգնես քո կամքին և առանց տրտունջի պիտի կատարես, որովհետև այդպէս է ընդունւած, ընդունւած է համաձայն հաւաքական խելքի թելադրութեան, հաւաքական փորձի հիման վրայ. նշանակում է ուրեմն այդպէս լաւ է, և այդպէս պէտք է անել:

Կամ թէ քո իշխանաւորը նկատողութիւն է անում քեզ: Դու քեզ արդար ես համարում և դարձեալ ընականօրէն քո մէջ ծնունդ է առնում դժգոհութիւնը, դու ցանկանում ես առարկել: Բայց տէր կանգնիր դու քեզ և ամուր սելմիր շրթունքներդ. «նա ինչանից լաւ գիտէ դորձը, ուրեմն նրա ասածի պէս էլ պէտք է անել»:

Հրաման ես ստանում, որի միտքը դու չես ըմբռնում, և համարում ես անհեթեթութիւն: Ենթադրենք հրամայում են քեզ երկար և յողնեցնող արշաւանք կատարել մի տեղից մի ուրիշ տեղ: Նորից դժգոհութիւն և տրտունջ:

— Ի՞նչ բան է, նրանք նստած են շտաբների մէջ և խաղ են անում—մեզ մի տեղից մի ուրիշ տեղ են զոյգում. ինչո՞ւ համար:

Բայց դու դարձեալ անխնա կերպով պէտք է ճնշես քո մէջ ծնունդ առած դժգոհութիւնը և անխօս կերպով պիտի կատարես. չէ՞ որ դու չը գիտես ընդհանուր դրութիւնը. պարզ է ուրեմն, որ այդ արջաւանքը անհրաժեշտ է—և պէտք է անշիղ կերպով ի կատար ածել:

Ահա այսպիսով դու պէտք է վարժեցնես քեզ մինչև այն աստիճան, որ նոր հրամաններ ստանալու դէպքում դու քո վաշտով պատրաստ լինես իրագործելու այդ, թէկուզ քեզ հրաճայած լինեն դիմել դէպի կործանում. քո մէջ պէտք է ուժեղ լինի այն գիտակցութիւնը, թէ իշխանաւորի հրամանը հետապնդում է ընդհանուր օգուտը, որի համար մենք պէտք է զոհենք մեզ, ուրեմն և մեր մահը անհրաժեշտութիւն է:

Դու պէտք է պարզօրէն գիտակցես և միշտ պիտի յիշես, որ քո ստորագրեալներից ներկայութեամբ քո պէտք է քննադատես և պարսաւես քո իշխանաւորի հրամանները և կարգադրութիւնները:

Դրանով հիմքից խախտում է ամեն տեսակի կարգապահութիւն, իշխանաւորի հեղինակութիւնը ընկնում է, և զինուորների միջից վերանում է վստահութիւնը և հաւատը առհասարակ դէպի իշխանաւոր:

Հին ուսակաւն բանակը քայքայեց շնորհիւ այն բանի, որ անդաստիարակած կրտսեր սպայութիւնը զինուորների առաջ քննադատում, ծաղրում և արատաւոր էր դուրս բերում աւագ սպայութեան հրամանները: Ճիշտ է, ուսակաւն այդ բանակում կային շատ անարժան զօրավարներ, որոնց հետ և արժանաւորներ:

ներն էլ զրկում էին զինւորների յարգանքից և հաւատից: Այդ եղաւ և ռուսական զօրքի քայքայման պատճառը:

Բայց մեզ մօտ այդպէս չէ. մեր զօրքի գլուխ կանգնած են այնպիսի մարդիկ, որոնք անբասիր հայրենասէրներ են և իրենց անցեալով վկայեալ ժողովրդասիրներ են, այդ պատճառով և դու, հայ սպայ, սրբութեամբ պէտք է կատարես նրանց բոլոր հրամանները և հոռահանչները:

Համարձակութիւնը քաջութեան նախապայմանն է. քաջութիւնն էլ հերոսութիւն է առաջացնում:

Թէ և նստիւնք ասել էր, թէ «Հերոսները չեն դատարարուում, այլ նրանք հերոս են ծնւում», բայց և այնպէս մենք գիտենք այն մեծ ազդեցութիւնը, որ միջավայրը և դատարարակութիւնը թողնում են մարդու վրայ. սովորեցնում են նրան առանց վախի և դողի ընդառաջ գնալ մեծագոյն վրտանգներին: Դա համարձակութեան հետեանքն է:

Պէտք է ամուր մեխել ուղեղի մէջ այն միտքը, որ կուում մէկի մեռնելու դէպքում օգտուում է Հայրենիքի դործը, պարտւում է թշնամին: Խնչ արժէ ամեն մէկի անցողական կեանքը համեմատած մեն հարազատ ժողովրդի և հայրենի հողի պաշտպանութեան և խաղաղ զարգացման հեռանկարի հետ. և միթէ՞ մենք ուրախութեամբ մեր կեանքը չք պիտի տանք ապագայ այդ հեռանկարի իրագործման և մեր յաղթանակի համար:

Ահա այսպիսի մտորումներ պէտք է ունենաս դու, հայ սպայ, և վստահ եղիր, որ քեզանից անյայտ կը մնայ, թէ ինչպէս դու մի օր կը հերոսանաս:

Վճռական ու թիւնը ձեռք է բերւում և քնաւորութեան գիծ է դառնում մասը և աննշան խնդիրներ լուծելիս:

Դու պէտք է ստիպես և հարկադրես քեզ արագ և վերջնական որոշումներ կայացնելու ամեն տեղ և ամեն տեսակի հանգամանքներում:

Տատանումները և երկար«ժանր ու թեթեւ»անելը միայն քննա կը բերէ՝ ժամանակը ձեռքից կերթայ:

Նեթադրենք թէ քո վաշտի վերական զինուորում է քեզ.

— Պարոն վաշտապետ, վաշտը պէտք է հրացանները մարտով զբաղւի, բայց իւր զեռ չենք ստացել. ի՞նչ անենք.

Կամ թէ՛

— Այն տեղը, ուր պիտի լինէր թշնամին, չի երևում. ի՞նչ անենք —

Եւ դու պէտք է հարկադրես քեզ արագ և վճռական որոշումներ կայացնել և հրամաններ տալ, առանց երերումների և տատանումների:

Ռազմական որոշումների վճռականութեան վարժւելու համար շատ օգտակար է լինում հմուտ ռազմագէտների ղեկավարութեամբ քարտէզներով տաքտիկական խնդիրներ լուծելը. այդ պատճառով էլ պէտք է դրանցով յաճախակի զբաղւել և ոչ թէ մասների արանքով նայել, և կարծել, թէ դադարկ ժամանց է միայն:

Պարտաճանաչութիւնը և յամառութիւնը ձեռք է բերւում յանձն առած պարտականութիւնների և ընդունած որոշումների մշտական և անշեղ իրագործումով:

Միայն ձեռք և ցոյցի համար չէ, որ դու պէտք կատարես քո յանձն առած պարտականութիւնները:

Բաւերով և խօսքերով չի կարելի ծածկել այն բացը, որ դործով միայն պիտի լեցնել:

Յամառութիւնը քո մէջ զարգացնելու համար

դու պէտք է խիստ իշխանութիւն գործ դնես քո անձիդ վերաբերմամբ:

Ենթադրենք՝ դու շատ յոգնած ես արշաւանքից և անքուն գիշերներից յետոյ՝ այսպիսի վիճակում դու քո վաշտով գտնուում ես առաջապահ զինքերում: Չայն է քո օգնականը և զինուցում է, որ գիշերային պահակները նշանակել է և ուղարկել: Քո օգնականը շատ գործունէս և բարեխիղճ մարդ է. դու նրան պիտի հաւատաստեայց քո պարտականութիւնն է անձամբ ստուգել գիշերային պահակները, և դու պէտք է այդ անհո: Ինչքան ծանր լինի այդ քեզ համար, ինչքան էլ յոգնած լինես և չուզենաս գնալ, համարելով այդ աւելորդ բան, բայց և այնպէս—վեր կաց, յաղթահարիր ամեն բան և գնա:

Կամ թէ՛

Դու քո զինւորներով պառկած ես զօրաշրթայի մէջ, թշնամու կրակի տակ. քո զինւորները խրամներ են փորում. առանձին անհրաժեշտութիւն չը կայ, որ դու մնաս շրթայի մէջ. դու պէտք է միայն հետևես շրթայի աշխատանքներին. այդ բանը դու կարող էիր անել և հետից—ապահով տեղից. և դու բնականօրէն ցանկանում ես հտ քաշել. այդ բանը չէր լինի ծառայութեան խախտում.—բայց դու չը պէտք է անես այդ:

Կուրբ ինքդ քեզ հետ և մնա զինւորներիդ մօտիկ. ոչ մի վայրկեան մի խուսափի աշխատանքից և վտանգից:

Պարտաճանաչութիւնը և յամառութիւնն են, որ ուրիշների աչքում մարդուս դարձնում են հեղինակաւոր. դրանով է, որ դու պիտի կարողանաս ազդեցութիւն ձեռք բերել և պատկառած ազդել քո զինւորներիդ:

Ուրիշների վրայ ազդեցութիւն ունենալն է, որ ամենից կարևորն է ռազմական կեանքում: Եւ բոլոր մեծանուն հրամանատարները ունեցել են այդ ազդեցութիւնը:

Ահա ամենափայլուն օրինակը—Նապօլէօնը:

Իր ժամանակակից մարդկանցից ամենից լաւ Նապօլէօնը գիտէր, թէ ինչպէս պէտք է ազդել ըստ մութեան վրայ. և ամենից շատ նա գիտէր այդ ազդեցութեան արժէքը:

Նապօլէօնը փնտռում էր իր զինւորների մէջ այնպիսիներին, որոնք ազդեցիկ էին ընկերների շրջանում և նշանակում էր հրամանատարներ, առանց ի նկատի առնելու նրա գիտական և սօցիալական պայմանները:

Եւ իսկապէս, իշխանաւոր և հրամանատար կարող է լինել միայն նա, ով ազդեցիկ է, ով առանց ոյժի և միայն իր մի խօսքով կարող է իրեն ենթարկել շատերին:

Ուրիշների վրայ ազդելու գաղտնիքը հետևանք է մարդուս բնաւորութեան մի քանի գծերի. դրանցից կարևորն է՝ ինքնավստահութիւնը,՝ այն հաւատը, որ զու գիտես, թէ ինչ պէտք է վարւի, թէ ինչպիսի պայմաններում ինչ պիտի անես. գիտես, թէ ինչ պիտի սովորեցնես քո ստորադրեալներին և ինչ պիտի անել տաս նրանց:

Այդպիսով դու տեսնում ես, որ ինքնավստահութիւնը հիմնում է գիտութեան, գիտեցալու վրայ. այդ պատճառով և անհրաժեշտ է, որ ազդեցութիւն ձեռք բերելու համար սպան ծանօթ լինի ռազմական բոլոր գիտութիւններին:

Այն սպան, որ հիմնաւորապէս ծանօթ չէ ռազմական բոլոր գիտութիւններին նա ոչ մի բանի պէտք

չէ. նա չի կարող ազդեցիկ լինել և իր հաւելիք իր գինւորներին տանել. նա չի կարող վստահութիւն ներշնչել իրեն հնթարկւողներին:

Որեւէ մէկի ազդեցութեան հնթարկւելու համար անհրաժեշտ է, որ նրան հնթարկւողները բնդուեն այդ մէկի գերազանցութիւնը, պէտք է գիտակցեն, որ նա իրենց մեծն է, և ոչ միայն այն պատճառով, որ նշանակւած է իրենց մեծ, այլ այն պատճառով, որ նա իրենցից աւելի լաւ գիտէ գործը և ամեն մէկից էլ աւելի լաւ կարող է այդ գործը կատարել:

Պէտք է, որ քո գինւորները ասեն քո մասին.

— Նա ամեն բան գիտէ, նա ամեն բան կարող է բացատրել, նա ամեն ինչ կարող է մեզնից ամեն մէկից աւելի լաւ կատարել: Մենք ուր, նա ուր...

Եթէ գինւորները այդպէս չեն ասում, ուրեմն նրանց սպան բանի պէտք չէ և ոչ մի հեղինակութիւն չի կարող ունենալ:

Եւ դու պէտք է ամեն կերպ աշխատես, որ քո գինւորները այդպէս խօսեն քո մասին:

Իրա համար ամեն ժամանակ դու պիտի ապացուցես, որ քո բոլոր պահանջածները գինւորներինցդ, ինքդ էլ կարող ես կատարել:

Այդ ժամանակ ինքնըստիւքեան քո մէջ ամուր կը լինի ինքնավստահութիւնը և դու բնականօրէն զեկավարող կը լինես քո գինւորներին շրջանում:

Բայց յիշիր, որ այն վայրկեանից դու կարող ես կորցնել քո ունեցած ամբողջ ազդեցութիւնը, երբ կը դառնաս ծիծաղելի:

Այն մարդը, որ ծաղրի ու ծանակի առարկայ է, նա արդէն չի կարող ազդեցիկ լինել:

Ձգուշացել ծիծաղելի դառն սլուց. մի ձեռնարկիր այնպիսի գործերի, որոնք քո ուժերից վեր են. ծայրայեղութիւններից և չափազանցութիւններից հեռու եղիր:

Ուրիշների վրայ ազդելու համար անհրաժեշտ է և մեծ համբերութիւն և հաստատակամութիւն ցոյց տալ:

Ենթադրենք դու մի ինչ որ բան ես բացատրում քո գինւորներին. բացատրում ես մի քանի անգամ նա չի հասկանում: Դու ձեռքդ թափ ես տալիս՝ «է՛, փայտէ գլուխ» — ասում և հեռանում: Բայց այդպէս չի կարելի վարւել. դու պարտական ես համբերութեամբ ասուքսան անգամ բացատրել, նոր — նոր ձեռքով, նոր խօսքերով, «երիշ «հանգի» մինչև որ զինւորդ գլխի չի բնկնի և լաւ չի հասկանա: Դու չը պիտի հեռանաս, մինչև որ ինքդ չը համոզւես, որ զինւորդ հասկացիլ է քեզ:

Այստեղ դու պէտք է գիտենաս, որ զինւորդ չսփի մեղաւոր ես և դու, որ չես կարող նրան բան հասկացնել. դու պիտի իմանաս հասկացնելու, համոզելու ձեռք. զինւորի լեզուով նրա հետ խօսելու հմտութիւնը: Դու պէտք է լաւ ուսումնասիրես քո զինւորներին, ծանօթ պէտք է լինես նրանց իւրաքանչիւր անհատական առանձնայատկութիւններին:

Բոլոր զինւորները իբար նման չեն. նրանցից ամեն մէկը մի մօր զաւակ է, տարբեր գիւղերից, իւրարից տարբեր բառբառներով և մտաշխարհով:

Բաղադրում մեծացած զինւորի հետ դու բոլորովին ուրիշ լեզուով պիտի խօսես, իսկ դիւղացի բանջար զինւորի հետ ջոկ լեզուով պիտի խօսես:

Դու պէտք է այնպէս անես, որ քո բոլոր զինւորներդ քեզ հասկանան:

Կամ թէ՛

Դաշտային մարդանքի է դուրս եկել վաշտդ. դու մօտենում ես և ցոյց ես տալիս, թէ այս ինչ վարժութիւնը ինչպէս պէտք է անել. բայց երբ հեռանում ես—զինւորներդ նորից «իրենց էջն են քշում».— դու կարող ես չը տեսնելու տալ և մտածել:

— «Ջհանդամին, ես խօսչեմ կարող ամեն վայրկեան նրանց գլխին կանգնել»:

Այսպէս էին անում հին ուսական սպաները. բայց դու այդպէս չը պէտք է անես: Եթէ այդպէս անես՝ քո ձեռքից կը գնայ վաշտ, դու կը կորցնես քո ազդեցութիւնը:

Իսկոյն պիտի վերադառնաս, նորից ցոյց տաս, սառնասիրութեամբ նորից հասկացնես, և մինչև որ նրանք չը կատարեն քո ասածները՝ չը պիտի հեռանաս:

Այդպիսով զինւորների մէջ դու այն միտքը պէտք է ստեղծես, որ անհնար է չը կատարել քո հրամանները էդ, չի կարելի հէնց. այնպէս, «իօլա» գնալու և ձևի համար մատների արանքով նայել ծառայութեան պահանջներին:

Ազդեցութիւն ունենալու համար պահանջում և և անկող ծնա պահում թիւն և անաչառ ու թիւն:

Դու ոչ մի խտրութիւն չը պիտի դնես քո զինւորների մէջ. նրանք բոլորն էլ քեզ համար հաւասար են, և դու միանման վերաբերմունք պիտի ցոյց տաս նրանց՝ «խնամիներ» և սիրելիներ դռնելով դու կարող ես միայն վարկարեկել քեզ:

Վաճյն եկել է քեզ, եթէ քո զինւորները կասեն:

— Հա, ինչու Սարգսեանին կարելի է, նրան պատիժ չկայ իսկ մեզ՝ կայ...

Դու պէտք է անաչառ լինես և պէտք է աշխատես, որ քո զինւորներդ ասեն քո մօտին:

— Մեր վաշտապետը արդար մարդ է. ամենքիս է մի աչքով է նայում:

Եւ այդպէս մտածելով քո զինւորները կը համոզւեն, որ քո պահանջները բխում են անհրաժեշտութիւնից, ուրեմն և պէտք է իրազործել:

Ուրիշների վրայ ազդեցութիւն ունենալու համար հարկաւոր է որ, իզուր տեղը դատարկ խօսքեր ու սպառնալիքներ դուրս չը թռչնես քո բերանից:

Դու քո խօսքի տէրը պէտք է լինես և եթէ դու լիւր ես զինւորիդ, և պարզ ես խոստանում, ուրեմն պէտք է պարզես. եթէ բարկացել ես և սպառնացել ես պատժել, ուրեմն պատժիր և տաճնք խնայելու:

Մանաւանդ կոիւնների ժամանակ անհրաժեշտ է, որ դու քո ազդեցութեան տակ պահես զինւորներիդ և քո անձնական օրինակով ցոյց տաս նրանց ազգական կարողութիւններին: Կուր ժամանակ դու պիտի լինես ամենավտանգաւոր տեղերում, զինւորներիդ կողքին և միշտ հանգիստ, միշտ ուրախ (կուր ժամանակ աւելի հեշտ է ուրախ լինել, քան սառնասիրտ և հանգիստ):

Մի քանի անգամ դիտմամբ դու ցոյց պիտի տաս քո զինւորներին, որ չես վախենում թշնամու գնդակից. և երբ կը լսես, որ զինւորներդ խրամների մէջ ասում են քո մօտին:—

— Մեր վաշտապետը ինչպէս սրտոտ է, սատանից էլ չի վախենում. թշնամու գնդակները կարկտի պէս թափւում են, իսկ նա կարծես թէ ոչինչ չը կայ, հանգիստ հաւած հեռադիտակով նրանց է նայում—և հէչ պէտքն էլ չէ...

Այս դէպքում դու կարող ես վճռահայ լինել, որ զինւորներիդ քեզ կը լսեն:

Վերջացնելու հասար այն բոլոր անհրաժեշտ գը-

ծերը, որոնց շնորհիւ դու կարող ես ազդեցութիւն
ձեռք բերել, ես պէտք է յիշեմ և մի վերջին գիծ. այդ
այն է, որ դու պէտք է լինես անբասիր մաքուր մարդ
և զինւորներդ քեզ պէտք է յարգեն ոչ միայն որպէս
խշտանաւորի, այլ և որպէս մարդու:

Դու չը պիտի լինես հարբեցող, խումարբազ,
զոռ, թալանչի, խառնակիչ և խայտառակիչ. դու չես
կարող լինել ժողովրդական հարստութիւնները վառ-
նող. այդպիսով դու ոչ մի ազդեցութիւն չես կարող
ունենալ: Դու պէտք է ազնիւ մարդ լինես...

Բայց այդ մասին երկար խօսելու կարիք չը կայ,
որովհետեւ միայն այն փաստը, որ դու Հայրենիքը
պաշտպանող բանակի մէջ, ես այդ նշանակում է, որ մա-
քուր և ազնիւ մարդ ես:

Մեր բանակը ծառայում է մեր տանջւած ազգի
և երկրի ազատագրման վեհ գործին—և պէտք է, որ
նրա բոլոր սպաները ներշնչւած լինեն այդ դադափա-
րով և մաքուր ձեռքեր ունենան:

Այսպիսով դու տեսնում ես, հայ բանակի սպայ,
որ ցանկութեան դէպքում, դու կարող ես քո կամքի
տէրը դառնալ:

Եւ երբ մենակ, ինքդ քեզ այս մասին մտածես
կը տեսնես, որ այնքան էլ դժուար չէ խօսքը գործ
դարձնել:

Վ Ե Ր Զ Ա Բ Ա Ն

Հայ բանակի սպայ:

Քեզնից է կախւած քո հարազատ ժողովրդիդ և
հայրենիքիդ բաղդը:

Դու միայն կարող ես պաշտպանել քո պապի-
նական օջախը դրսի մեր թշնամիներից, որոնք մեր
խսպառ բնաջնջումն են ցանկանում:

Դու միայն կարող ես քո ետևից տանել հայրե-
նասիրութեամբ համալուծ գինւորներիդ, դարձնելով
նրանց անձնւիրութեան և հերոսութեան մարմնա-
ցումն, վառ պահելով նրանց մէջ մեր հայրենիքի ա-
րևոտ և ծաղկուն ապագայի յոյսը:

Դու միայն կարող ես ամրապնդել և ուժեղացնել
մեր ազգային բանակը, որովհետեւ դու ես այդ բանա-
կի ոգին, նրա սիրտը, հրամայողը:

Քեզնից է կախւած քո զինւորների վարքը և
բարքը:

Ուրեմն՝ գործի անցիր և դաստիարակիր քո զին-
ւորներին, դաստիարակիր ինքդ քեզ:

Կազմակերպիր Հայաստանի բանակը առողջ
հիմունքների վրայ:

1920, Նոյեմբ. 17.

«ՌԱԶՄԻԿԻ» ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Լոյս են տեսել հետևեալ գրքերը

1. Գաղտնի փաստաթղթեր 100 ռ.
2. Հայ հերոսներ—1է0 200 ռ.
3. Ֆելդմարշալ Ֆոշ 150 ռ.
4. Հետախոյզ զինուոր 100 ռ.
5. Զօրաշղթայի ուսմունք 100 ռ.
6. Հայ սպայի համար 100 ռ.

Ստանալ կարելի է մայրաքաղաքի գրա-
վաճառանոցներում և «Ռազմիկի» խմբա-
գրատանը—Երևան, Կարճիկեան փողոց, 13.

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

